

суб'єктах продовольчої системи для забезпечення їх стійкості та розвитку в умовах динамічних змін та гібридних загроз.

Для реалізації зазначених завдань необхідно застосовувати інноваційні підходи в маркетинговій діяльності, яка забезпечує відповідність продуктів зростаючим вимогам і запитам споживачів та сприяє їх просуванню на ринок. Інструментальна складова маркетингових інновацій включає нові або покращені методи, інструменти та технології за елементами комплексу маркетингу:

– вектор на розвиток товарної інноваційної політики і вихід на ринок з новими, або вдосконаленими продуктами, що дозволить перейти від сировинної моделі агробізнесу до моделі, заснованої на глибокій переробці сільськогосподарської продукції і виробництві харчових продуктів з високою доданою вартістю;

– використання інтегральних методів ціноутворення, заснованих на принципах маркетингу, що дозволить урахувати ринкові умови, витрати, споживчу цінність, мету діяльності підприємства і при цьому забезпечити маржинальність продукції та оптимальне співвідношення її ціни та якості;

– переорієнтація збутових систем з багатоканальних на прямі, що потребує переходу зі співпраці з великими оптовими посередниками та трейдерами на налагодження збуту безпосередньо переробникам сільськогосподарської продукції (підприємствам харчової промисловості, ресторанного господарства) та торговим мережам, що дозволить оптимізувати процеси товароруку та знизити витрати на доведення продукції до кінцевого споживача;

– впровадження цифрових інструментів маркетингу для взаємодії та комунікації із зацікавленими сторонами, забезпечення присутності та проявленості в інформаційному просторі; спрямування зусиль на брендинг, зокрема формування/покращення фірмового стилю, забезпечення вдалого позиціонування та цінності бренду, посилення іміджу та репутації.

Імплементация наведених рекомендацій дозволить сформувати унікальну споживчу цінність харчових продуктів за принципами корисності, екологічності, етичності, відповідальності, що сприятиме підвищенню її привабливості для споживачів і забезпечить попит на неї, а значить – продажі, розвиток і життєстійкість суб'єктів продовольчих систем.

Список джерел інформації

Жегус О.В., Давиденко В.В. Стратегічні імперативи інноваційного розвитку аграрного сектору України як основи його резильєнтності. Економіка та суспільство. 2024. No 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3728>

PROSPECTS OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN LATVIA AND UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN GREEN DEAL IMPLEMENTATION

Iluta Arbidane, dr. oec., prof. (RTA, Rzekne, Latvia)

Dmytro Odarchenko, sc. d. in techn., prof. (SBU, Kharkiv)

Halyna Synytsyna, ph.d. in econ., associate prof. (SBU, Kharkiv)

Svitlana Sorokina, ph. d. in techn., associate prof. (SBU, Kharkiv)

Climate change and environmental degradation pose an existential threat to Europe and the world, and are the greatest challenge of our time. To address this problem, the European Commission adopted the European Green Deal in 2019, which is based on transformational changes towards the development of a sustainable, resource-efficient and competitive green economy, as well as the construction of new economic models of production and consumption. Given that small and medium-sized enterprises are one of the most influential sectors of the economy and, as experience shows, solve serious socio-economic and political problems, the issue of determining the prospects for the

development of the business environment in the context of the European Green Deal is of particular relevance.

The European Union's environmental and climate policy is based on preventive action, the polluter pays principle, combating environmental damage at the source, shared responsibility, and integration of environmental and climate change issues into other EU policies. These principles are also embedded in the European Green Deal, whose main areas of focus are: climate change; energy and energy efficiency; industrial strategy; sustainable transport; biodiversity; zero pollution; green agriculture; finance; and the EU as a global leader.

Currently, the European Union has legally binding climate goals that cover all key sectors of the economy, namely: reducing emissions; increasing natural carbon sinks; an updated emissions trading system to limit emissions, put a price on pollution and attract investment in the green transition; and social support for entrepreneurship. Creating the preconditions for climate resilience financing, namely mobilizing sufficient public and private funding, is crucial to achieving the goals set out in the European Green Deal. Thus, the European Commission will allocate at least €1 trillion in sustainable investments over the next decade. In addition, the EU, its member states, and the European Investment Bank together are the largest source of public climate finance for developing economies (Fig. 1).

Thus, the European Green Deal is a continuation and further update of the green growth discourse aimed at harnessing the significant potential of global markets for low-emission technologies, environmentally friendly products and services, creating a value chain, developing environmentally friendly technological solutions and business models, in particular, the «critical green growth» model.

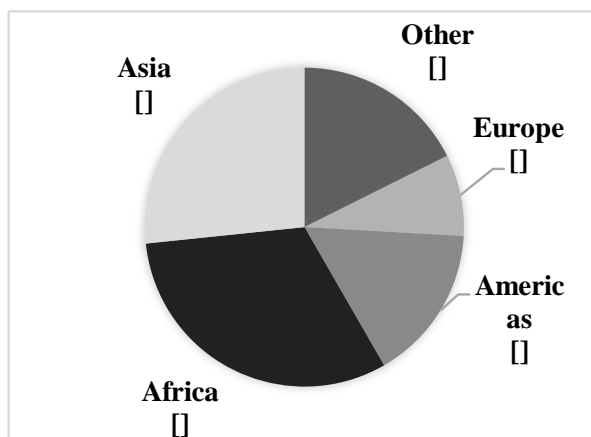


Fig. 1 Geographical distribution of EU funding for

Given that SMEs have significant environmental impacts in aggregate, environmental urgency requires the use of all possible areas of improvement, including further development of entrepreneurship in the context of the European Green Deal.

Environmental protection is a priority of Ukraine's European integration and a strategic task of its «green» post-war recovery. Under the program «EU for the Environment: «Green Economy» (EU4Environment) program, Ukraine is being assisted in reforming environmental finance, environmental impact assessment, waste management, green modernization, environmental standards, and access to the European market for Ukrainian goods, etc.

Russia's unprovoked aggression against Ukraine has slowed down Ukraine's fulfillment of its environmental obligations, but has not changed the European Green Deal and the restoration of the national economy based on the principles of sustainable development. Thus, during the war, a number of important legislative acts, measures and targeted initiatives aimed at its «green» growth can be attributed to Ukraine's «environmental asset».

In our opinion, one of the most promising and attractive sectors for investment in Ukraine's «green» post-war recovery is the agri-food sector, in particular, agro-processing. The components of the Ukrainian agricultural sector's potential include: certification when entering new markets;

transition from raw material exports to value-added products; competitive, highly profitable niches, including fresh and organic products; crop growth due to the introduction of innovative technologies in agriculture, new crop protection products; growing consumer loyalty due to increased awareness of the Ukrainian brand (creation of a new economic platform «Made in Ukraine», which will become a platform for promoting the Ukrainian brand). According to experts, there are already opportunities to invest UAH 34 billion in more than 300 projects in the agricultural sector. Other promising areas of green entrepreneurship include smart energy, biopharmaceuticals, biotechnology, innovative technology startups, logistics and infrastructure, construction, FMCG and trade, and tourism.

The future «green» strategy for Ukraine's recovery should be linked to its full development and integration into the European Community on the principles of sustainable development, taking into account the European Green Deal, which is also a guarantee of achieving the Copenhagen criteria for EU accession. This makes it important to study Latvia's experience in strengthening the strategic framework for sustainable development and identifying ways to implement a «green» course for Ukraine's post-war recovery.

Latvia has a well-adapted business ecosystem for highly efficient investment and innovation in green technologies. Having accumulated extensive experience in the production of electricity from renewable sources, it provides a favorable environment for innovative green energy projects and is a leading exporter of environmental technologies and resources to the EU. The prerequisites for the expansion of this sector are: easy access to raw materials due to its favorable geographical location; developed logistics infrastructure; high competitiveness in the production of high value-added products, and transition to more high-tech production.

Promising key industries that are pioneering green innovations and overlap with Latvia's Smart Specialization Strategy for Research and Innovation (RIS3) include knowledge-intensive bioeconomy, biomedicine, medical technology and biopharma, smart materials, technologies and engineering systems, smart energy, and information and communication technologies. The environmental goods and services (EGS) sector in Latvia is growing moderately, but is less developed than in most EU countries: about 20% of SMEs in the country offer environmentally friendly products and services, compared to the EU average of 24%. This necessitates the development of a set of measures by entrepreneurs to stimulate demand for higher-priced environmental products and services through green public procurement, environmental labeling, market incentives, awareness raising, and better enforcement.

An example of this approach is NOVADA GARŠA, a system designed to track the origin and quality of locally produced food. It helps to increase brand awareness of more than 6,280 local products that can be found under the following quality labels: «Organic Farming», «Integrated Cultivatio», «Green Spoon» and «Global G.A.P.». The system includes a catalog of Latvian food products, producers and processors. In addition, Novada Garša organizes events, conferences, competitions and workshops to raise awareness of local food in Latvia, the European Union and the world.

Based on the results of the study of Latvia's «green» experience, it can be concluded that the main principle of Ukraine's «green» post-war recovery is the introduction of European environmental planning instruments, namely:

- ✓ Conducting a detailed analysis of the country's socio-economic situation, the readiness of society and business for further decarbonization, and the financial support needs for environmentalization processes.
- ✓ Adoption of a package of sectoral laws in the field of waste management, as well as the creation of the relevant infrastructure of waste management facilities by the Government.
- ✓ Adoption of the necessary regulations on the obligations of enterprises to comply with environmental standards of business activities. Introduce mandatory reporting by companies on ESG factors (environment, social responsibility and good governance) in accordance with EU standards. Initiate the resumption of environmental monitoring with the EU, defining clear and understandable criteria for calculating environmental damage caused by Russian aggression.

✓ Promote incentives (targeted financial assistance, EU grants) for domestic enterprises whose activities under martial law are focused on improving the environmental friendliness of their products.

✓ Intensification of cooperation between the EU and Ukraine in the field of research and development and exchange of information on environmentally friendly technologies and innovations. Development of partnerships between communities, enterprises, governmental and scientific institutions, educational institutions, etc. of the EU and Ukraine to promote sustainable transformations in the field of ecology and environmental protection.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КОНЦЕПТ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО СИНЕРГІЗМУ В РОЗВИТКУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Т.В. Бочуля, д-р екон. наук, проф. (*ДБТУ, Харків*)

Стратегічний пріоритет розвитку соціально-економічної системи України полягає в стратегії вступу до Європейського союзу, що відповідно передбачає переорієнтацію економіки та реалізацію нових форм сталого розвитку.

Наразі урядом України визначено низку заходів та ухвалено стратегію на шляху трансформації продовольчих систем задля забезпечення їх стійкості, що сприятиме досягненню цілей сталого розвитку. У цій стратегії закладено основу активної інституційної трансформації економіки зі збалансуванням її соціальних та екологічних складових, які сукупно створюють інтеграційну модель економіки. Це не просто поєднання природно-ресурсного менеджменту, інноваційних механізмів управління, технологічних рішень, децентралізованого управління на основі просторового каркасу розвитку країни. Це новий концепт сталого розвитку, в основі якого лежить синергізм бізнес-екосистем кластерного характеру з політикою інноваційного розвитку.

Продовольча система країни є фундаментом сталого розвитку економіки, що на сьогоднішній день має низку ускладнень, як наслідок воєнної агресії з боку Росії. Нагальним питанням є відновлення природно-ресурсного потенціалу, соціальної та виробничої інфраструктури, забезпечення зайнятості та добробуту населення з поступовим нарощуванням виробництва.

Євроінтеграція орієнтує розвиток продовольчої системи країни на низку реформ, вимог та стандартів Європейського Союзу, що відповідно передбачає осучаснення традиційної агроекологічної концепції з орієнтацією на інноваційність в моделі “бізнес - людина - екологія”. Інноваційність в такій моделі реалізується за рахунок нових технологій енергетичного комплексу з використанням альтернативних джерел енергії, розширення технологічного розвитку у виробництві та транспортуванні, запровадження еколого-ефективної індустрії з розвитком професійного потенціалу.

Перехід на концепцію наноекономіки із застосуванням можливостей штучного інтелекту, використання переваг взаємодії, обміну знаннями та синергією рішень. Ця модель має враховувати специфіку воєнного стану, передусім регіональні відмінності, що виявляється в реалізації низки заходів, використанні ресурсів, запровадженні змін та відновленні територій. У сукупності врахування регіонального аспекту покликане запобігти соціально-економічній амплітуді як виявлення деформації інноваційної моделі.

Дієвим механізмом еколого-економічного синергізму є кластерні об'єднання, що являють собою інституційні форми бізнесової екосистеми, сформовані на засадах відповідального управління, соціальних цінностей, циркулярної економіки, постійної концепції навчання, технологічній спрямованості соціально-економічних процесів. Кластери орієнтують на триєдність в інтересах розвитку економіки, екологічного балансу та добробуту населення.